

Urban Ecology Researches

Vol. - (-), (Series -):

 <https://doi.org/>

E-ISSN: 2538-3949

P-ISSN: 2538-3930

ORIGINAL ARTICLE

Reinterpreting the Potential of Kapar Morphological Types in Iran for Urban Tourism Development

Faezeh Mohsenizadeh Kermani^{1*}, Samar Haghighi Boroojeni², Poorandokht Saadati³, Sahar Faeghi⁴, Marzieh Tabaeian⁵

1. Ph.D., Department of Architecture, Institute of Society and Media, ISF.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Architecture, Institute of Society and Media, ISF.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Architecture, Institute of Society and Media, ISF.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

4. Assistant Professor of Cultural Sociology, Department of Management, ISF.C., Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

5. Associate Professor, Department of Architecture, Institute of Society and Media, ISF.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

*Correspondence

Faezeh Mohsenizadeh Kermani
E-mail: F.mohsenizadehkermani@iau.ir

Received: 14/oct/2024
Accepted: 16/Apr/2026

How to cite

Mohsenizadeh Kermani, F., Haghighi Boroojeni, S., Saadati, P., Faeghi, S., & Tabaeian, M. (2026). Reinterpreting the Potential of Kapar Morphological Types in Iran for Urban Tourism Development. *Urban Ecology Researches*, 8 (29), 1–13.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Urban tourism increasingly seeks spatial experiences that are connected to cultural identity, local knowledge, and the environmental characteristics of place. In this context, vernacular architecture can provide valuable references for developing tourism environments that are both locally meaningful and responsive to their context. Kapar structures are among the traditional lightweight forms of vernacular architecture in Iran. They have historically been used by different ethnic and tribal communities as rural, seasonal, nomadic, residential, productive, social, and ceremonial structures. Their distribution across different regions of Iran has resulted in considerable morphological diversity, reflecting variations in climate, available materials, settlement patterns, livelihood systems, and cultural traditions.

Although previous studies have examined individual types of Kapar structures or specific geographical regions, a comprehensive comparative understanding of their formal diversity at the national scale remains limited. Moreover, the potential of these forms has rarely been considered beyond their historical or residential functions. The present study therefore aims to identify and analyze the formal typologies of Kapar structures in Iran according to their location, settlement context, physical characteristics, and functions, and to examine the potential of these vernacular forms for reinterpretation in contemporary urban tourism. The study considers architectural form not merely as a physical expression, but as the outcome of interaction among environmental, cultural, and livelihood-related conditions.

Methodology

The research adopts a qualitative, exploratory-analytical approach based on three complementary sources of information: documentary analysis, field observation, and semi-structured interviews. Documentary sources included previous studies on vernacular and rural architecture, architectural typology, nomadic settlements, local construction traditions, tourism, and the cultural and historical background of different regions. Field observations were used to

examine the physical and spatial characteristics of Kapar structures in different geographical contexts, while semi-structured interviews provided complementary information concerning local construction knowledge, materials, functions, and cultural practices.

The collected data were organized and analyzed through three main dimensions: vernacular construction patterns, morphological typology, and mechanisms of contextual adaptation. In the typological analysis, physical form was considered the primary criterion, while geographical location, settlement type, ethnic or tribal context, construction system, materials, and functional characteristics were considered complementary variables. This framework was used to identify relationships between the morphological characteristics of Kapars and the environmental, social, cultural, and livelihood conditions in which they developed. The research subsequently examined how the identified characteristics could inform contemporary vernacular-oriented urban tourism design.

Findings

The findings demonstrate significant morphological and functional diversity among Kapar structures in Iran. Despite their differences, these structures share a general vernacular construction logic based on locally available organic materials. Their construction can generally be understood through three main components: the structural framework, the connecting network, and the outer covering. Local wood and branches form the structural and connecting systems, while woven leaves, plant fibers, reeds, and other locally available organic materials are used as coverings. The particular materials and construction techniques vary according to regional resources, but the underlying principle remains the adaptation of construction to local environmental conditions and indigenous knowledge.

The typological analysis identified several major formal groups, including domed, cubic, semi-elliptical, and semi-cylindrical forms. In southern Kerman and Sistan and Baluchestan, domed and semi-elliptical forms such as Toopi, Log Kambi, Lahr, Ketuk, and related types are associated primarily with rural and temporary settlements. In the northeastern regions, Aghaj-Oyi, with variations such as Qareh-Oyi, Agh-Oyi, and Chatmeh, represents a distinctive form associated with Turkmen communities. In northwestern Iran, the Shahsavan Alachiq or Komeh reflects the requirements of nomadic mobility and seasonal settlement. Other identified types include Log Tgerdi, Kovar, Kentok, Kargin, Adorband, and Mudhif, demonstrating the broad functional range of Kapar structures.

The findings indicate that this morphological diversity is strongly associated with climatic and environmental conditions. In the hot and arid southeastern regions, elongated and semi-elliptical forms, lightweight materials, ventilation strategies, and controlled openings respond to intense heat and seasonal winds. In colder northwestern

regions, more compact forms and more resistant coverings are observed. Thus, climate affects not only material selection and construction techniques but also the development of distinct architectural forms.

Livelihood is another important determinant of Kapar morphology and spatial organization. Lightweight, portable, and divisible structures among nomadic communities respond to mobility and seasonal migration, whereas more stable and substantial structures correspond to settled rural life. Some types are also directly related to productive activities such as storage, food production, and seasonal occupation. Cultural practices constitute a further dimension of this relationship. Construction traditions, collective building processes, rituals, hospitality, and social practices are embedded in several Kapar forms. The Mudhif, for example, has a strong social and ceremonial role within the hospitality traditions of Arab communities in Khuzestan, demonstrating that Kapar-like structures can extend beyond residential functions into collective and ritual domains.

Accordingly, the research identifies a multidimensional relationship between climate, livelihood, and culture as contextual forces and form, material, and spatial organization as architectural responses. Kapar typology is therefore not simply a classification of physical forms; it represents the spatial expression of accumulated local knowledge and long-term adaptation to specific ecological and socio-cultural conditions.

Discussion and Conclusion

The findings demonstrate that the value of Kapar architecture for contemporary design lies not only in its visual diversity but also in the environmental, functional, and cultural knowledge embedded in its forms. The typological framework developed in this study provides a basis for understanding how vernacular architectural forms emerge from the interaction between environmental conditions, livelihood systems, cultural values, and spatial decisions. This perspective allows Kapar architecture to be considered as a source of design knowledge rather than merely as a historical artifact.

The identified typologies also demonstrate different potentials for contemporary urban tourism. Domed and semi-elliptical forms, with their climatic responsiveness and relatively inward-oriented spatial characteristics, can inform the design of small-scale and low-energy accommodation spaces. Cubic forms, because of their more stable configuration and potential for combination, can be adapted for cultural, exhibition, and interpretive uses. Semi-cylindrical forms can provide references for temporary and event-oriented spaces. Other types, particularly those associated with collective or productive activities, can support experiential environments in which visitors encounter aspects of local livelihood and cultural practices.

However, the contemporary application of Kapar architecture should

not be limited to reproducing its external appearance. Its more significant potential lies in the reinterpretation of its underlying principles, including the use of local materials, climatic responsiveness, low-energy construction, functional flexibility, relationship with livelihood, and representation of cultural identity. In this sense, Kapar structures can become spatial media for communicating local knowledge and ways of life within contemporary tourism environments.

The study concludes that the typology of Kapar architecture can function as an analytical framework for the development of vernacular-oriented and experience-based urban tourism. By connecting the identified morphological types to their environmental, cultural, and livelihood contexts, the research provides a basis for their conscious reinterpretation in contemporary architectural design. Such an approach can support the development of culturally distinctive tourism spaces, temporary tourism infrastructure, cultural and exhibition environments, vernacular accommodation, and experience-based public spaces. At the same time, it can contribute to preserving and reinterpreting indigenous architectural knowledge in a living and contemporary context.

KEY WORDS

Hut (Kapar) Architecture, Native architecture, Urban Tourism, Vernacular Settlements, Form Typology.

Copyright © 2026, by the author (s). Published by Payame Noor University, Tehran, Iran.

This is an open access article under the CC BY 4.0 license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

<https://grup.journals.pnu.ac.ir/>

پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری

سال -، شماره -، پیاپی، فصل سال (-)

 <https://doi.org/10.0000-0003-2354-8450>

«مقاله پژوهشی»

بازخوانی ظرفیت گونه‌های فرمی کپر در ایران به منظور توسعه گردشگری شهری

فائزه محسنی‌زاده کرمانی^{۱*}، سمر حقیقی بروجنی^۲، سیده پوران‌دخت سعادت^۳، سحر فائقی^۴، سیده مرضیه طبائیان^۵

چکیده

با توجه به رشد روزافزون گردشگری شهری و نیاز به طراحی فضاهایی که هم‌زمان از هویت فرهنگی و پتانسیل‌های بومی بهره‌برداری کنند، معماری بومی ایران، به‌ویژه ساختارهای کپر، از ظرفیت‌های قابل توجهی در این زمینه برخوردار است. کپر‌ها به‌عنوان سازه‌هایی سنتی با ریشه در ابتدایی‌ترین اشکال سکونت انسان، همچنان در میان اقوام مختلف ایران به‌عنوان سکونتگاه عشایری و روستایی به‌کار می‌روند. این پژوهش با هدف واکاوی پتانسیل‌های کالبدی فرم‌های متنوع معماری کپری در پهنه‌های مختلف ایران و بررسی ظرفیت‌های این سازه‌ها در توسعه گردشگری شهری انجام شده است. روش پژوهش کیفی و اکتشافی-تحلیلی است که بر پایه داده‌های اسنادی و مشاهدات میدانی در مناطق مختلف کشور انجام شده است. ضرورت این مطالعه بر تأکید بر امکان احیا و بازکاربرد فرم‌های کپری در چارچوب توسعه گردشگری شهری است. مستندسازی و بازخوانی این معماری می‌تواند به‌عنوان یک راهبرد فرهنگی برای توسعه پایدار شهری مطرح شود. دستاوردهای پژوهش نشان می‌دهد که معماری کپری به واسطه‌ی پیوند عمیق با زیست‌بوم، اقلیم و معیشت، دارای پتانسیل‌های کالبدی-فضایی منحصربه‌فردی است. این ویژگی‌ها نه تنها برآمده از منطق پایداری در معماری بومی است، بلکه ظرفیت بالایی برای بازخوانی آگاهانه در طراحی فضاهای اقامتی و گردشگری شهری فراهم می‌آورد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تنوع فرم کپر، علاوه بر منطق کالبدی و فرهنگی آن‌ها، امکان بازتفسیر و به‌کارگیری این سازه‌ها به‌عنوان الگوهایی الهام‌بخش برای طراحی فضاهای گردشگری شهری بوم‌گرا و تجربه‌محور را فراهم می‌سازد.

واژه‌های کلیدی

معماری کپری، معماری بومی، گردشگری شهری، سکونتگاه بومی، گونه‌شناسی فرم.

۱. دکتری، گروه معماری، دانشکده جامعه و رسانه، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.
۲. استادیار، گروه معماری، دانشکده جامعه و رسانه، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.
۳. استادیار، گروه معماری، دانشکده جامعه و رسانه، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.
۴. استادیار، گروه مدیریت، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.
۵. دانشیار، گروه معماری، دانشکده جامعه و رسانه، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

نویسنده مسئول: فائزه محسنی‌زاده کرمانی
رایانامه: F.mohsenizadehkermani@iau.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۷/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۱/۲۷

استناد به این مقاله:

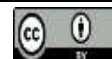
محسنی‌زاده کرمانی، فائزه؛ حقیقی بروجنی، سمر؛ سعادت، پوران‌دخت؛ فائقی، سحر؛ طبائیان و سیده مرضیه (۱۴۰۵). بازخوانی ظرفیت گونه‌های فرمی کپر در ایران به منظور توسعه گردشگری شهری. بوم‌شناسی شهری، سال (شماره)، صفحه.

حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. © ۱۴۰۵. ناشر این مقاله، دانشگاه پیام نور است.

این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است.

This is an open access article under the CC BY (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

<https://grup.journals.pnu.ac.ir/>

مقدمه

گردشگری به عنوان بخشی مهم از اقتصاد جهانی، تنها یک فعالیت تفریحی صرف نیست، بلکه پدیده‌ای چندبُعدی است که با ساختارهای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جوامع درهم تنیده است (Richards, 2001; Cohen, 1988). کارشناسان اقتصادی معتقدند گردشگری، افزون بر کارکردهای اقتصادی، تا حد زیادی با رگه‌های فرهنگی جوامع پیوند خورده است؛ زیرا از یک سو موجبات آشنایی فرهنگ‌ها، تمدن‌ها، اقوام و گویش‌های مختلف را با یکدیگر فراهم می‌سازد، و از سوی دیگر می‌تواند یکی از منابع پایدار درآمد برای کشورها باشد (خواجہ‌نبی و همکاران، ۱۳۹۷). در این میان، گردشگری فرهنگی و تجربه‌محور، به‌ویژه در شهرهای کمتر شناخته‌شده، می‌تواند در قالب بستری برای بازنمایی میراث ناملموس و تقویت هویت بومی، نقشی مؤثر در ارتقای کیفیت زندگی شهروندان ایفا کند (آرمین و همکاران، ۱۳۹۹).

ساختارهای معماری بومی مانند کپرہا، نمونه‌ای اصیل از پیوند میان فرم و فرهنگ هستند؛ سازه‌هایی سبک، اقلیمی و ساده که در طول زمان، حامل ارزش‌های فرهنگی اقوام مختلف شده‌اند (ملک‌زاده و کوشگران، ۱۳۹۶؛ محسنی‌زاده کرمانی و همکاران، ۱۴۰۲). تزئینات، فرم ساخت، مناسک برپایی و نحوه استفاده از کپرہا، بازتابی از سبک زندگی، نظام ارزشی و باورهای اجتماعی مردمانی است که در تعامل مستقیم با محیط و سنت‌های خویش، این سازه‌ها را بنا نهاده‌اند (میرجانی و امیری، ۱۳۹۷؛ ترشابی و همکاران، ۱۴۰۰). امروزه با رشد تمایل گردشگران به تجربه زیست‌بوم‌های اصیل، این‌گونه ساخت‌وسازهای بومی، به عنوان یکی از جاذبه‌های مورد توجه گردشگران فرهنگی مطرح شده‌اند (Kelley & Iqbal, 2021; Mashford et al., 2023)؛ به‌ویژه در شهرها و سکونتگاه‌هایی که علی‌رغم برخورداری از غنای فرهنگی، کمتر در مسیر گردشگری قرار گرفته‌اند (ترشابی و همکاران، ۱۴۰۰). نمونه‌هایی مانند هتل پنج ستاره کپری در قلعه گنج کرمان، اقامتگاه‌های بوم‌گردی کپری در جنوب کشور، مضیف‌های سنتی در شادگان خوزستان و برپایی کپرہای ترکمن در بازارچه‌های شمال ایران، گواهی بر این ظرفیت نهفته هستند.

با وجود این، در فضای معاصر معماری ایران، کمتر به قابلیت‌های فرهنگی و بومی این سازه‌ها به مثابه سرمایه‌ای هویتی

توجه شده و اغلب بازنمایی‌های صورت‌گرفته، به تقلیدی سطحی از فرم ظاهری کپرہا محدود مانده است (ملک‌زاده و کوشگران، ۱۳۹۶؛ محسنی‌زاده کرمانی و همکاران، ۱۴۰۴). پیامد این رویکرد، تضعیف ارزش‌های فضایی و فرهنگی نهفته در معماری کپری و کاهش امکان بهره‌گیری آگاهانه از این سازه‌ها در برنامه‌ریزی‌های توسعه‌محور، به‌ویژه در حوزه گردشگری شهری، بوده‌است (Kelley & Iqbal, 2021). در نتیجه لایه‌های پنهان میراث فرهنگی، منطق معیشتی و سازوکارهای اقلیمی مؤثر بر شکل‌گیری کپرہا کمتر مورد تحلیل و بازخوانی قرار گرفته‌اند. بر این اساس، اهمیت پژوهش حاضر در پاسخ به این خلاء دانشی نهفته است. اگرچه پیش‌تر در پژوهش محسنی‌زاده و همکاران (۱۴۰۴) به شناسایی و گونه‌شناسی نظام‌مند فرم‌های کپرہا در پهنه‌های مختلف ایران پرداخته شده است، اما این یافته‌ها در حوزه‌ی مستندسازی کالبدی باقی مانده‌اند. به‌گونه‌ای که با وجود گستره و تنوع چشمگیر گونه‌های کپری در پهنه‌های مختلف ایران و همچنین رشد توجه در به‌کارگیری آن‌ها در فضاهای مرتبط با گردشگری؛ بر اساس عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن‌ها (کالبدی، اقلیمی و فرهنگی) دسته بندی مدون ارائه نشده است.

کپرہا به عنوان یکی از کهن‌ترین الگوهای سکونت‌گاهی، نقشی محوری در گذار جوامع از کوچ‌نشینی به یک‌جانشینی ایفا کرده‌اند. ریشه‌های این سازه‌ها که در خاستگاه‌های تاریخی بین‌النهرین و جلگه خوزستان قابل ردیابی است، گواهی بر کارآمدی و پایداری فرم بنیادین آن‌هاست؛ به‌طوری که این ساختارها با وجود گذشت هزاران سال، همچنان اصالت کالبدی خود را حفظ کرده‌اند (Lloyd Kahn, 2010). در ایران نیز گونه‌های گوناگونی از این سازه در نواحی جنوب، جنوب‌شرق، زاگرس و حتی سواحل شمال کشور دیده می‌شود که اغلب با مصالح گیاهی و شیوه‌های سنتی ساخته می‌شوند. این فرم‌ها که در ساختار خود به‌گونه‌ای بهینه با اقلیم منطقه، الگوهای زندگی و نظام‌های فرهنگی سازگار شده‌اند، اغلب در اشکال مکعب، گنبدی و بیضی نمود می‌یابند (محسنی‌زاده کرمانی و همکاران، ۱۴۰۴). شکل‌گیری این فرم‌ها تحت تأثیر عوامل گوناگون، از جمله شرایط اقلیمی و مؤلفه‌های فرهنگی بوده است؛ چرا که باورها و الزامات فرامادی زندگی بومی، ضوابطی نانوشته اما مؤثر بر معماری تحمیل می‌کند (ولی‌بیگ و رستگارزاده، ۱۳۹۷).

تغییری مقاومت می‌کنند (Redfield, 1953:5). بر اساس این دیدگاه، می‌توان رابطه‌ای نزدیک میان فرهنگ قومی و پایداری فرم کپرها استنباط کرد. نهایتاً نظریات ارائه شده معطوف به رویکردهای گونه‌شناسی معماری، به سه روش دسته‌بندی اشاره می‌کنند: بررسی فرآیند تغییرات کالبدی و سیر تکامل تدریجی هسته اولیه در طول زمان، روش مبتنی بر شناخت ساز و کار علت و معلولی با نگرش یکپارچه و رویکرد تحلیل کالبدی بر اساس یک یا چند عامل پایه است (راهب، ۱۳۹۴:۴). با توجه به هدف این پژوهش که ارائه راهکارهایی برای معرفی سازه‌های بومی با قابلیت گردشگری است، گونه‌شناسی مورد استفاده در این تحقیق در طبقه تحلیل کالبدی با تأکید بر مؤلفه اصلی فرم قرار می‌گیرد.

رویکردهای مرتبط با فرم و فرهنگ

مطالعات پیشین در زمینه فرم‌های معماری کپرها عمدتاً بر گونه‌بندی این سازه‌ها در مناطق جنوب‌شرق ایران متمرکز بوده‌اند. پژوهش‌های انجام شده و گونه‌بندی‌های ارائه گردیده، معطوف به روستاهای محدوده جنوب‌شرق کشور می‌باشد. در واقع کپرها در سال‌های اخیر به دغدغه سکونتگاهی در منطقه جنوب کرمان و سیستان و بلوچستان تبدیل شدند، که این امر موجب شد، توجه اصلی مطالعات به این حوزه معطوف گردد. در نتایج بررسی‌های انجام شده در این مناطق گونه کپره‌های کوار، کتوک و توپی در مناطق جنوب کرمان (میرجانی و امیری، ۱۳۹۷:۲۰) و کپره‌های لوگ تگردی، لوگ کمی و کرگین در حوزه سکونتگاهی سیستان و بلوچستان معرفی گردیده است (ملکزاده و کوششگران، ۱۳۹۶:۹۵). این مطالعات اطلاعات مفیدی درباره ویژگی‌های کالبدی، ساختاری، و محلی کپرها ارائه کرده‌اند و بستر مناسبی برای تحلیل در پژوهش حاضر فراهم می‌کنند.

پژوهش حاضر از نظریه‌های شکلی-معنایی و سنت‌گرایی برای تفسیر فرم‌های کپر بهره می‌برد و داده‌های تجربی حاصل از مطالعات پیشین را در چارچوب این نظریه‌ها تحلیل می‌کند. این پژوهش با تلفیق مفاهیم نظری و داده‌های تجربی، تلاش می‌کند تا راهکارهایی برای استفاده از کپرها در ارتقای گردشگری و حفظ میراث فرهنگی ارائه کند.

پیشینه پژوهش

میرجانی و امیری (۱۳۹۷)، در مطالعه خود الگوهای معماری روستایی در منطقه هلیل‌رود را بررسی کرده و نقش کپر در حفظ سبک زندگی سنتی و تعاملات اجتماعی تحلیل کرده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهند که کپرها، علاوه بر جنبه‌های سکوتی، می‌توانند به‌عنوان بخشی از گردشگری تجربه‌محور معرفی شوند. پژوهش بر اهمیت ارتباط معماری سنتی با زیبایی‌های طبیعی منطقه تأکید دارد و کپرها را

در چنین بستری، هدف اصلی پژوهش حاضر، بازخوانی ظرفیت‌های کالبدی و فرهنگی فرم‌های کپری متنوع ایران در راستای توسعه گردشگری شهری بوم‌گرا است. این مطالعه در پی آن است تا با شناخت دقیق‌تر این سازه‌های بومی، زمینه‌ای برای بهره‌گیری آگاهانه از ظرفیت‌های آن‌ها در برنامه‌ریزی‌های آتی، به‌ویژه در حوزه توسعه گردشگری شهری، فراهم آورد. در راستای هدف فوق، پژوهش حاضر به‌طور مشخص به پرسش‌های زیر پاسخ می‌دهد: چگونه می‌توان ظرفیت‌های کالبدی و فرهنگی فرم‌های کپری را در پیوند با گردشگری شهری بازخوانی کرد؟ عوامل اقلیمی و فرهنگی چگونه در شکل‌گیری و تنوع فرم‌های کپر در مناطق مختلف ایران نقش داشته‌اند و این فرم‌ها چه ظرفیتی برای بهره‌گیری در توسعه گردشگری شهری بوم‌گرا دارند؟

مبانی نظری

چارچوب نظری

چارچوب نظری این پژوهش از دو بخش اصلی تشکیل شده است: نظریه‌های علمی و مطالعات پیشین. در بخش نخست، مفاهیم بنیادین و اصول مرتبط با موضوع مطرح می‌شود و مبنایی برای تحلیل‌های نظری فراهم می‌آورد. این نظریه‌ها شامل نگاه شکلی-معنایی، سنت‌گرایی و رویکردهای گونه‌شناسی هستند که بنیان استدلال‌های پژوهش را شکل می‌دهند. از سوی دیگر، بخش مطالعات پیشین به داده‌های تجربی مرتبط با فرم‌های کپر در جنوب شرق ایران می‌پردازد و زمینه‌ای برای تحلیل‌های کاربردی فراهم می‌سازد. این تفکیک میان مبانی نظری و تجربی، موجب انسجام بیشتر پژوهش شده و توجیه علمی بهره‌گیری از داده‌های پیشین را تقویت می‌کند.

رویکردهای مرتبط با فرم و فرهنگ در معماری بومی

مطالعات معماری نشان می‌دهند که فرم‌های معماری ریشه در عوامل فرهنگی، اجتماعی، و محیطی دارند. نظریه‌های کلیدی مرتبط با این پژوهش شامل موارد زیر هستند: معماریان و طبرسا (۱۳۹۲) در نظریه شکلی-معنایی اشاره می‌کنند، این عوامل می‌توانند بازتاب‌دهنده برداشت‌های فرهنگی و اجتماعی جوامع باشند. معناگرایان نیز در پی کشف الگوهای زیستی نهفته در بناها هستند؛ الگوهایی که در کالبد معماری مستتر است (معماریان و طبرسا، ۱۳۹۲:۱۱۲). ردفیلد^۱ (۱۹۵۳) نیز در ذیل نظریه سنت‌گرا اشاره می‌کند که جوامع ابتدایی، شدیداً سنت‌گرا هستند، شکل یا فرم‌هایی که در این جوامع به عنوان شکل یا فرم پذیرفته‌شده تلقی می‌گردند، به شدت در برابر هرگونه

به‌عنوان سازه‌هایی که هویت فرهنگی و اصالت منطقه را حفظ می‌کنند، معرفی می‌کند. این تحقیق پتانسیل بالای این سازه‌ها را در جذب گردشگرانی که به دنبال تجربه زندگی بومی هستند، برجسته کرده است.

ملک‌زاده و کوشگران (۱۳۹۶)، در پژوهشی به گونه‌شناسی کپرهای نیمه جنوبی بلوچستان پرداخته و نقش این سازه‌ها را در حفظ هویت فرهنگی منطقه بررسی کرده‌اند. کپرها نه تنها به‌عنوان محلی برای سکونت بلکه به‌عنوان نمادی از فرهنگ عشایری منطقه شناخته می‌شوند. این سازه‌ها با مواد طبیعی ساخته شده و به دلیل سازگاری با اقلیم منطقه، به یکی از عوامل جذب گردشگران فرهنگی و علاقه‌مندان به معماری سنتی تبدیل شده‌اند. پژوهشگران تأکید دارند که تلفیق این سازه‌ها با برنامه‌های گردشگری فرهنگی، می‌تواند به توسعه اقتصادی منطقه کمک کند.

ترشایی و همکاران (۱۴۰۰)، نیز به بررسی نقش کپر به‌عنوان سازه‌ای بومی در پاسخ به نیازهای اقتصادی و فرهنگی پرداخته‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که ویژگی‌های بومی کپر، مانند استفاده از مواد طبیعی و سازگاری با اقلیم منطقه، می‌تواند به‌عنوان جاذبه‌ای فرهنگی در توسعه گردشگری روستایی و عشایری مورد استفاده قرار گیرد. پژوهشگران تأکید دارند که این سازه‌ها، با حفظ اصالت فرهنگی، می‌توانند به توسعه پایدار اقتصادی و اجتماعی در مناطق روستایی کمک کنند. این مطالعه همچنین نقش کپر را در معرفی سبک زندگی بومی و جلب توجه گردشگران خارجی بررسی کرده است.

محسنی‌زاده کرمانی و همکاران (۱۴۰۲)، در مطالعه‌ای تطبیقی، تأثیر متقابل آیین‌های فرهنگی و شیوه ساخت سکونتگاه‌های کپری (با تمرکز بر مضیف اعراب و خانه‌های علفی) را بررسی کرده و نشان می‌دهند که سازه‌های کپری واجد ظرفیت‌های معنادار برای بازنمایی فرهنگی در بسترهای معاصر هستند.

مددی و همکاران (۱۴۰۳)، در پژوهشی با رویکرد طراحی محور، به تحلیل اصول طراحی مجموعه‌های تفریحی-گردشگری بر پایه معماری بومی پرداخته‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که استفاده از الگوهای فرمی و مصالح بومی در طراحی فضاهای گردشگری، می‌تواند ضمن حفظ هویت فرهنگی، به افزایش کیفیت تجربه گردشگران و ارتقای پایداری محیطی منجر شود. پژوهشگران تأکید دارند که معماری بومی، در صورت بازخوانی خلاقانه، ظرفیت تبدیل‌شدن به الگویی مؤثر در توسعه گردشگری معاصر را دارد.

محسنی‌زاده کرمانی و همکاران (۱۴۰۴)، در پژوهشی جامع، گونه‌شناسی فرم‌محور سازه‌های کپری در ایران را تدوین نموده و ضمن مستندسازی الگوهای کالبدی، نظام هندسی و سازوکار تطابق اقلیمی این سازه‌ها را تحلیل کرده‌اند. یافته‌های این مطالعه که بر شناسایی گونه‌های اصیل تمرکز دارد، بستری مبنایی برای درک

ظرفیت‌های ساختاری کپر فراهم آورده و زمینه‌ساز واکاوی کاربرد این الگوها در عرصه‌ی گردشگری تجربه‌محور در پژوهش حاضر است.

کلی و اقبال^۱ (۲۰۲۱)، در پژوهش خود بر الهام‌گیری از معماری بومی در طراحی‌های مدرن و نقش آن در جذب گردشگران تمرکز دارند. یافته‌ها نشان می‌دهند که سازه‌های بومی مانند کپر می‌توانند به‌عنوان مقاصد تجربه‌محور، در گردشگری فرهنگی و طبیعی به کار گرفته شوند. این سازه‌ها به دلیل استفاده از مواد طبیعی و تطبیق با اقلیم، مثال‌های برجسته‌ای از معماری پایدار هستند. پژوهشگران پیشنهاد می‌دهند که این سازه‌ها، علاوه بر جاذبه‌های فرهنگی، می‌توانند به کاهش اثرات زیست‌محیطی و حفظ منابع طبیعی کمک کنند. استفاده از این روش‌ها در طراحی‌های معاصر، گردشگرانی که به پایداری و فرهنگ بومی علاقه‌مند هستند را جذب می‌کند.

ماشفرد و همکاران^۲ (۲۰۲۱)، در پژوهش خود به بررسی سازه‌های سنتی بومی در آمریکای شمالی و نقش آن‌ها در طراحی معاصر پرداخته‌اند. نویسندگان تأکید دارند که مشارکت جوامع بومی در پروژه‌های گردشگری فرهنگی، می‌تواند حس تعلق اجتماعی و سلامت روحی و جسمی گردشگران را افزایش دهد. از این منظر، سازه‌های بومی به‌عنوان ابزاری برای تقویت تعامل انسان با طبیعت شناخته می‌شوند و امکان توسعه گردشگری پایدار را فراهم می‌آورند. پژوهش همچنین بر تلفیق تکنیک‌های سنتی با فناوری‌های معاصر تأکید دارد، که نه تنها به طراحی سازه‌های کم‌اثر زیست‌محیطی کمک می‌کند بلکه ارزش‌های فرهنگی و اکولوژیک را نیز تقویت می‌نماید. این تحقیق نشان می‌دهد که با بهره‌گیری از دانش بومی، می‌توان محیط‌های گردشگری متناسب با نیازهای جامعه و طبیعت خلق کرد.

ووکسانوویچ-ماکورا^۳ و همکاران (۲۰۲۵)، در پژوهشی به بررسی نقش حفاظت از چشم‌اندازهای معماری بومی در توسعه گردشگری پایدار در منطقه کاریاتو-بالکان پرداخته‌اند. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که معماری روستایی بومی، علاوه بر ارزش‌های تاریخی و فرهنگی، می‌تواند به‌عنوان سرمایه‌ای مؤثر در ارتقای تجربه گردشگری و تقویت اقتصاد محلی مورد استفاده قرار گیرد. پژوهشگران تأکید دارند که تلفیق راهبردهای حفاظتی با برنامه‌ریزی گردشگری، امکان بهره‌برداری پایدار از میراث معماری را فراهم می‌آورد و موجب تقویت هویت مکانی در مقاصد گردشگری می‌شود. نورسنتی و واسکایتو^۴ (۲۰۲۴)، در مطالعه‌ای با تمرکز بر مفهوم «برندسازی بومی»، نقش معماری بومی در تقویت هویت شهری و جذب گردشگران فرهنگی را بررسی کرده‌اند. نتایج این پژوهش

1. Kelly & Iqbal

2. Mashford-Pringle et al

3. Vuksanović-Macura

4. Nursanty & Waskito

مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، با افراد مطلع محلی، سازندگان کپر و کارشناسان معماری بومی، برای استخراج داده‌های کیفی درباره زمینه فرهنگی و اجتماعی شکل‌گیری فرم‌ها. داده‌های گردآوری شده در فرایندی سه‌مرحله‌ای تحلیل شده‌اند؛ نخست، گونه‌های مختلف کپرهای ایران بر پایه داده‌های اسنادی و میدانی استخراج و در یک چیدمان اولیه گروه‌بندی شدند؛ سپس، با بهره‌گیری از الگوی تحلیل مضمون، مضامین اصلی در خصوص رابطه فرم با اقلیم، فرهنگ، و اقتصاد محلی شناسایی شده؛ در نهایت، با تلفیق یافته‌های میدانی با چارچوب نظری، طرح مفهومی‌ای برای تبیین تعامل زمینه و فرم ارائه گردید.

به‌منظور تبیین چارچوب تحلیلی پژوهش و سطوح مختلف تحلیل داده‌ها، نموداری شماتیک از عوامل مؤثر در سه سطح کلان، کنشگر و خرد در شکل ۱ ارائه شده است. این دسته‌بندی بر اساس منطق تحلیل چندسطحی در مطالعات کیفی و با توجه به دامنه و مقیاس اثرگذاری عوامل صورت گرفته است؛ به‌گونه‌ای که عوامل ساختاری و سیاستی در سطح کلان، نقش و کنش عاملان محلی در سطح میانی (کنشگر)، و ویژگی‌های کالبدی و فرمی در سطح خرد سامان‌دهی شده‌اند. این تفکیک تحلیلی، ابزار سامان‌دهی داده‌ها بوده و نه یک روش مستقل؛ بلکه صورت‌بندی‌ای است متکی بر ادبیات نظری مرتبط با تولید فضا و رابطه زمینه و فرم در معماری بومی.

در گام آغازین تحلیل، گونه‌های متنوع کپرهای ایران بر اساس بررسی منابع اسنادی، مشاهدات میدانی و داده‌های تجمیعی پیشین، استخراج و به‌صورت اولیه طبقه‌بندی شدند. این دسته‌بندی به‌مثابه بنیانی برای تحلیل‌های ساختاری و مفهومی پژوهش حاضر به‌کار گرفته شده و در ادامه، با تلفیق داده‌های زمینه‌ای حاصل از مصاحبه‌ها و مشاهدات، معنا و کارکرد این فرم‌ها در بسترهای فرهنگی و اقلیمی بازخوانی شده است. در مرحله نهایی تحلیل، نتایج گونه‌شناسی با شاخص‌های مرتبط با گردشگری شهری بوم‌گرا تطبیق داده شد تا چگونگی بازخوانی فرم‌های کپری در شرایط معاصر ارزیابی شود.

نشان می‌دهد که بازخوانی و بازتفسیر معماری بومی در طراحی فضاهای شهری می‌تواند به شکل‌گیری تصویر هویت‌مند از شهر و افزایش جذابیت آن در بازار گردشگری منجر شود. پژوهشگران بر این نکته تأکید دارند که بهره‌گیری آگاهانه از عناصر معماری بومی، نه تنها موجب حفظ میراث فرهنگی می‌شود، بلکه به توسعه گردشگری پایدار نیز کمک می‌کند.

مطالعات بررسی‌شده نشان می‌دهند که سازه‌های سبک بومی، از جمله کپر‌ها، علاوه بر کاربری‌های سکونت، می‌توانند به‌عنوان بستری برای توسعه گردشگری فرهنگی و پایدار مورد استفاده قرار گیرند. با این حال، مرور پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که اغلب مطالعات انجام‌شده، یا به بررسی موردی کپر‌ها در محدوده‌های جغرافیایی خاص (به‌ویژه جنوب‌شرق ایران) محدود بوده‌اند. نوآوری پژوهش حاضر در ارائه بازخوانی هدفمند گونه‌شناسی فرم‌محور کپر‌ها در پهنه‌های مختلف ایران و تحلیل هم‌زمان پتانسیل‌های کالبدی، اقلیمی و فرهنگی مؤثر بر شکل‌گیری آن‌هاست. در پژوهش حاضر، انواع کپرهای ایران با رویکرد تنوع‌بخشی و بازشناسی قابلیت‌های این سازه‌ها در زمینه گردشگری شهری دسته‌بندی و بررسی می‌شوند. هدف نهایی پژوهش، شناسایی ظرفیت‌های پنهان این سازه‌ها برای ارتقای جایگاه فرهنگی و اقتصادی در مناطق مختلف کشور است؛ رویکردی که می‌تواند زمینه‌ساز توسعه گردشگری تجربه‌گرا و افزایش تعامل جوامع بومی با گردشگران شود.

روش انجام پژوهش

این پژوهش با رویکردی کیفی بوده و از روش‌های تحلیل محتوای منابع، مشاهده میدانی و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته انجام شده است. بر خلاف رویکردهای مروری، هدف اصلی در اینجا تولید دانش تحلیلی جدید از طریق هم‌نشینی داده‌های نظری و تجربی است. روش تحقیق به‌صورت اکتشافی-تحلیلی طراحی شده تا بتواند به شناسایی، طبقه‌بندی و تحلیل ساختاری و مفهومی گونه‌های کپری ایران بپردازد.

گردآوری داده‌ها در سه سطح صورت گرفته است؛ تحلیل اسنادی، با استفاده از مقالات علمی، طرح‌های توسعه روستایی، گزارش‌های توانمندسازی و اسناد دولتی. مشاهده میدانی هدفمند، بازدید مستقیم از مناطق دارای تنوع کپری در استان‌های کرمان و سیستان و بلوچستان با تمرکز بر فرم، مصالح و موقعیت مکانی.

شکل ۱. مراحل انجام پژوهش (معرفی سطوح تحلیل)

محدوده جغرافیایی پراکنش کپر ها در ایران

پراکنش سکونتگاه های کپری در ایران، به طور عمده در یک سوم جنوبی کشور متمرکز است. در استان های بوشهر، هرمزگان، سیستان و بلوچستان و همچنین در جنوب استان های کرمان، فارس و خوزستان، ساختارهای کپری همچنان بخشی از حافظه زیست محیطی ساکنان محسوب می شوند (ملکزاده و کوشگران، ۱۳۹۶: ۸۲). با وجود این، نمونه هایی از سکونتگاه های کپری در نقاط شمالی کشور نیز قابل شناسایی اند؛ از جمله در میان ترکمن های شمال شرق ایران و ایلات شاهسون در شمال غرب کشور (میزبان، ۱۳۹۵).

کپر های جنوب شرق، از جمله در سیستان و بلوچستان و جنوب استان کرمان، الگوهای ساختاری مشترکی دارند که بافت های طبیعی نظیر برگ نخل و شاخه های گیاهی عنصر غالب آن ها را شکل می دهد. این منطقه به استناد متون تاریخی دوره قاجار، خاستگاه کپر هایی است که به صورت گسترده در ساخت و ساز مسکونی کاربرد داشته اند (وزیری کرمانی، ۱۳۸۵). در دوره پهلوی اول، با گسترش مصالح خشت و گل، نوعی تلفیق در فرم به وجود آمد و کپر هایی با دیواره های خشتی و سقف هایی از الیاف گیاهی شکل گرفتند.

در دشت خوزستان، گونه ای متفاوت از معماری سبک و بومی با عنوان «مضیف» دیده می شود. این سازه که با استفاده از نی و مصالح طبیعی محلی ساخته می شود، ریشه در سنت معماری عرب دارد و امروزه بیش از آنکه سکونتگاهی دائمی باشد، در قالب فضاهایی آیینی یا گردشگری مورد استفاده قرار می گیرد (محسنی زاده کرمانی و همکاران، ۱۴۰۲؛ Broadbent, 2008). هرچند امروزه کاربری سکونت مضیف در خوزستان

تقریباً منسوخ شده، اما میراث فرهنگی آن در مراسم و آیین ها بازتولید می شود.

در شمال شرق ایران، کپر های ترکمن موسوم به «آغا جوی» در میان عشایر ترکمن ساکن استان گلستان و بخش هایی از استان های مجاور سابقه دارند. با یکجانشینی تدریجی عشایر در دوران پهلوی اول، استفاده از این کپر ها محدودتر شد و امروزه بیشتر به صورت نماد فرهنگی در موزه ها و نمایشگاه های بومی بازسازی می شوند (آنامراندژاد، ۱۳۹۰؛ سازمان امور عشایر ایران، ۱۴۰۲). ساختار آغا جوی ها شباهت زیادی به «یورت» یا «گر» مغولی دارد، که می توان آن را بخشی از میراث کوچ نشینی شرق آسیایی دانست و از نخستین الگوهای معماری کپری در جهان به شمار آورد (ضرغامی، ۱۳۹۵).

در حوزه شمال غرب کشور نیز، ایل شاهسون از سازه هایی به نام «آلاچیق» بهره می گیرد. آلاچیق های شاهسونی به لحاظ ساختاری در دسته کپر های ایرانی قرار می گیرند و تاکنون کمتر به صورت جامع در مطالعات معماری مورد توجه بوده اند. این گونه خاص از سکونتگاه های سبک عشایری، عمدتاً در مناطق آذربایجان شرقی، اردبیل و بخش هایی از گیلان استفاده می شوند و همچنان در چرخه زندگی فصلی عشایر حضور دارند.

شکل ۲، پراکنش جغرافیایی کپر های ایران را نشان می دهد و تفکیکی میان گونه هایی که امروزه در کاربری سکونت فعال اند و آن هایی که بیشتر جنبه آیینی یا نمادین دارند، ارائه می کند (محسنی زاده کرمانی و همکاران، ۱۴۰۴). این پراکنش فضایی بستری مناسب برای تحلیل گرافیکی و گونه شناسی تطبیقی سکونتگاه های کپری در ایران فراهم می سازد.

شکل ۲. پهنه‌بندی استقرار و شیوه سکونت در سکونتگاه‌های کپری ایران
مأخذ. محسنی‌زاده کرمانی و همکاران، ۱۴۰۴

یافته‌ها

کپر‌ها در واقع یکی از گونه‌های اصلی ساخت‌بافت‌های گیاهی بومی است که در مناطق متعددی از کشور ایران و در اشکال گوناگون یافت می‌شود. تحلیل ساختاری گونه‌های کپری ایران، در سه سطح تحلیل اسنادی، مشاهده میدانی، و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته انجام شد و به شناسایی و تبیین ویژگی‌های کالبدی، اقلیمی، و فرهنگی کپر‌ها در ایران انجامید. یافته‌ها در سه بخش اصلی طبقه‌بندی می‌شوند: الف) الگوی ساخت و ساز بومی؛ ب) گونه‌شناختی کپر‌ها؛ ج) سازوکار تطابق با زمینه.

الف) الگوی ساخت و ساز بومی

کپر‌ها به‌مثابه سازه‌های بومی، بر اساس الگوی ساخت‌بافت‌های گیاهی شکل گرفته‌اند و از سه جزء اصلی تشکیل می‌شوند: اسکلت، شبکه اتصالات، و پوشش نهایی. اسکلت اصلی معمولاً از مقاوم‌ترین چوب بومی همان منطقه

(مانند داز، کهور یا گز) ساخته می‌شود. شبکه اتصالات با استفاده از شاخه‌های قابل انعطاف شکل گرفته و در نهایت پوشش نهایی از برگ یا الیاف گیاهان بومی یا پوست و پشم دام‌های پرورش یافته در منطقه به‌صورت بافته یا گسترده تشکیل می‌شود. در هر منطقه، بسته به نوع پوشش گیاهی، مصالح استفاده شده تغییر می‌کند، اما منطق کلی تولید فرم یکسان باقی می‌ماند: استفاده از آنچه در دسترس است، با دانش ضمنی محلی برای افزایش دوام، انعطاف‌پذیری، و تهویه. جدول شماره ۱، اجزای اصلی کپر‌ها را با نام‌های محلی متداول در مناطق جنوبی کشور (همچون کُرز، ساد، کُکم، لَکُم، تَگَرَد و دام) شناخته می‌شود. تعدد گویش‌های محلی باعث شده که معادل‌های متنوعی برای این اجزا وجود داشته باشد که خود نشانه‌ای از بومی‌گرایی و وابستگی عمیق ساختارها به زمینه فرهنگی هر منطقه است.

جدول ۱. اصطلاحات بومی اجزای سازنده کپر

کارکرد	نام (اصطلاح محلی)	تعریف
اسکلت اصلی	چوب	از جمله چوب‌هایی که استفاده می‌کنند: چوب درخت نخل وحشی (داز)، کهور، گز و کُتار است. از چوب درخت گز و کُتار، برای اسکلت اصلی کپر استفاده می‌شود، زیرا استقامت بیشتری دارد.
شبکه اتصالی	کُرز (شاک، بنشک)	شاخه درخت نخل است که در اثر قرار گرفتن در هوای آزاد، نور و حرارت خشک شده و برگ‌های بزرگ آن جدا شده است. طول کُرز حدود ۵/۲ متر است. از ویژگی‌های آن انعطاف‌پذیری و مقاومت آن در برابر موریانه است.
	لَکُم	برگ‌های درخت خرما که دوبه‌دو، به روش خاصی به هم گره زده شده‌اند.
اتصالات	چپک (ساد، ریز)	طنابی که به وسیله برگ درخت خرما و یا درختچه داز بافته شده و برای بستن قسمت‌های کپر استفاده می‌شود؛ بعد از ساخت کامل نیز دور کپر بسته می‌شود تا در مقابل باد نیز مقاوم شوند. چپک‌ها را باید از برگ تازه درخت خرما درست کرد؛ اما وقتی که خشک شوند انعطاف بهتری دارند و می‌توان از آنها استفاده کرد.
	سوزن	در مناطقی از جنوب کرمان سوزن‌هایی از شاک نخل برای دوختن حصیرهای پوشاننده ساخته می‌شود.
پوشاننده	کُکم	برگ‌های خشک شده نخل وحشی یا داز است. پس از بریدن، دسته‌بندی شده و روی آنها سنگ می‌گذارند و در معرض نور آفتاب قرار می‌دهند.

شاخه همراه با برگ درخت نخل را می‌گویند که از برگ و شاخه آن برای ساختن چیلک‌ها و ... استفاده می‌شود. و در گونه‌هایی از کپرها که در ادامه به آن پرداخته می‌شود به عنوان عنصر پوششی نهایی به کار می‌رود.	پیش	
همان بوریا یا حصیر است که در زبان بلوچی چنین نامیده می‌شود. تگرد اغلب با بافتن برگ درختچه داز ساخته می‌شود.	تگرد (حصیر، بوریا)	
توری است که از ساد بافته می‌شود.	دام	

مأخذ. محسنی‌زاده کرمانی و همکاران، ۱۴۰۴

ب) گونه‌شناختی کپرها

گونه‌های متنوع کپر در ایران، باستانی از سازگاری عمیق جوامع محلی با بسترهای اقلیمی، معیشتی و فرهنگی خویش‌اند. هر یک از این سازه‌ها، علاوه بر برخورداری از فرم منحصربه‌فرد و فن ساخت بومی، واجد عملکردهای خاصی بوده‌اند که آن‌ها را در قالب‌های سکونت، معیشتی، اجتماعی و آیینی جای می‌دهد. این تنوع، پتانسیلی مهم برای بازآفرینی در بستر گردشگری شهری فراهم می‌آورد؛ جایی که تجربه‌زیستن، فهم زیست‌بوم، و ارتباط با سنت‌های فرهنگی می‌تواند در معماری معنا بیابد. در این بخش به دسته‌بندی و معرفی این گونه‌های متنوع بومی پرداخته شده است.

کپر توپی و لوگ کمی دو گونه‌ی بومی سکونت روستایی‌اند که از نظر فرم و عملکرد شباهت دارند، اما در مناطق مختلف ساخته می‌شوند. تفاوت اصلی آن‌ها در شیوه‌ی بافت دیوارهاست؛ بافت کپر توپی پیچیده‌تر و پرکارتر است، در حالی که لوگ کمی با الگوی ساده‌تر ساخته می‌شود. این تمایز در بافت، بر هویت فضایی و بیان فرهنگی هر یک اثرگذار است.

ارتباط مستقیم با تولید غذا و نگهداری محصولات؛ ویژگی‌ای که آن‌ها را مناسب برای بازآفرینی در قالب فضاهای نمایش و تجربه‌ی معیشت بومی می‌سازد. مضاف به عنوان ساختاری آیینی اجتماعی در سنت مهمان‌نوازی عرب‌های خوزستان به شمار می‌رود، که آیین‌های محلی اقوام عرب منطقه را به نمایش می‌گذارد.

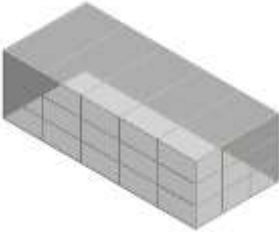
تنوع فرمی و عملکردی این گونه‌ها، نشانه‌ای از ظرفیت بالای آن‌ها برای تفسیرهای نو در طراحی معماری معاصر، به‌ویژه در حوزه گردشگری شهری است؛ جایی که تجربه فضا باید هم‌زمان حامل معنا، حس مکان، و احترام به زمینه باشد. در جدول ۲ خلاصه از گونه‌های شناسایی شده معرفی می‌گردد که مشخصات اصلی هر گونه را از نظر فرم، نوع سکونتگاه، قبایل سازنده و ساختار کالبدی مرور می‌کند.

آماج اوی با گونه‌های متنوعش چون قره اوی، آق اوی و چاتمه، جلوه‌ای از مهارت در به‌کارگیری مصالح طبیعی همچون شاخه و نی در ایجاد سایه‌بان‌ها و سرپناه‌های سازگار با اقلیم گرم و خشک است. فرم باز و تنیده‌ی آن می‌تواند در طراحی فضاهای باز گردشگری یا غرفه‌های فرهنگی و موقت کاربرد داشته باشد. آلاچیق یا کومه شاهسون نیز با پیشینه‌ی عشایری و ساختار قابل حمل خود، ظرفیت بازنمایی شیوه‌ی زندگی کوچ‌نشینی در قالب فضاهای روایتی و مشارکتی را دارد.

لهر (کرا، لادی) که به‌مثابه فضای ذخیره یا اقامت فصلی عمل می‌کرده، در طراحی فضاهای خدماتی و پشتیبانی در مجموعه‌های سکونت‌ی روستاهای کپری می‌تواند به‌کار رود. کتوک و کتوک پاحصیری نیز از گونه‌های معیشتی‌اند که علاوه بر جنبه‌ی عملکردی، نشانگر نوعی

جدول ۲. گونه‌شناسی فرم معماری کپری در ایران

فرم	نام اصلی (گونه‌ها)	ویژگی فرم	نوع سکونتگاه	ایل / قبیله	شهر/استان	ساختار کالبدی	تصاویر
	توپ	نیم کره با دیواره بافته شده	روستایی	بلوچ	جنوب کرمان و سیستان و بلوچستان / کهنوج، قلعه گنج، رمشک		
نیم کره (گنبدی)	لوگ کمبی (کمب)	نیم کره ساده با بافت ساده اسکلت	روستایی	بلوچ	نیکشهر / سیستان و بلوچستان		
	آماج اوی (قره اوی، آق اوی، چاتمه)	دیواره نیم استوانه پوشیده شده با سقف نیم کره خفته	روستایی / عشایر	ترکمن	گلستان / ترکمن صحرا، گنبد کاووس، بندر ترکمن، آق قلا، مراوه تپه، گمیش تپه و...		
	آلاچیق یا کومه شاهسون	فرم گنبد خفته	عشایر / عشایر / موقت (ترک)	عشایر / شاهسون / مشکین	شرقی / آذربایجان کوهپایه‌های قوشه، و سبلان شهر، مشکین ارسباران (قره داغ)		

نیم بیضی	لهر (کراد، لادی)	نیم بیضی کامل	جنوب کرمان و سیستان و بلوچستان / رایج و پراکنده در کلیه روستاهای منطقه	روستایی / موقت	بلوچ / فارس		
	کتوک	نیم بیضی کامل					
نیم استوانه	کتوک	دیواره صاف و سقف نیم بیضی خفته					
	پاحصیری						
نیم استوانه	مضیف	نیم استوانه کشیده با ارتفاع زیاد	خوزستان	روستایی	اعراب		
	لوگ تگردی	نیم استوانه خفته	سیستان و بلوچستان / سراوان	روستایی	بلوچ		
	کاوار	فرم ارگانیک نزدیک به مکعب ساده	کرمان و سیستان و بلوچستان / پراکنده در کلیه سکونتگاه های دائم و موقت منطقه	موقت / سایه بان، انبار، پارکینگ	بلوچ / فارس		
	کوار	مکعبی با سقف صاف	جنوب کرمان / روستاهای اطراف جیرفت	روستایی	بلوچ / ارس		
چهار گوش (سقف و صاف و شیروانی)	کتوک	مکعب با سقف شیروانی	جنوب کرمان / روستاهای اطراف جیرفت	روستایی	بلوچ		
	کپر کرگین	مکعب با سقف شیروانی	سیستان و بلوچستان / چابهار	روستایی	بلوچ		
	آدوربند	فرم ارگانیک نزدیک به مکعب ساده	جنوب کرمان و سیستان و بلوچستان	موقت / سازه کولری موقت جهت آسایش ظهر روزهای گرم	بلوچ		

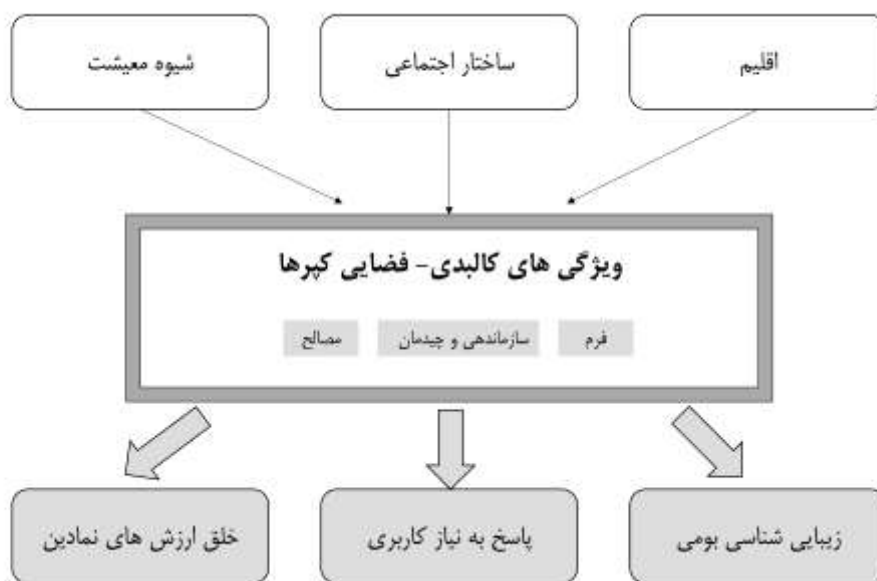
مأخذ. محسنی‌زاده کرمانی و همکاران، ۱۴۰۴

آماده به انتشار

ج) سازوکار تطابق با زمینه

بررسی کپره‌های مناطق مختلف ایران نشان می‌دهد گونه‌های مختلف کپر در ایران نه تنها پاسخ به تنوع اقلیمی هستند، بلکه بازتابی از تنوع فرهنگی، شیوه‌های معیشتی، و الگوهای قدرت اجتماعی نیز محسوب می‌شوند. شکل‌گیری فرم‌ها با زمینه زیستی و فرهنگی، به صورت یک سازوکار تعاملی عمل می‌کند. در این فرایند، فرم، نه فقط پیامد عوامل بیرونی، بلکه میانجی‌ای فعال

نمودار مفهومی (شکل ۳) این سازوکار را در قالب یک مدل علی نشان می‌دهد: در آن، اقلیم، ساختار اجتماعی و شیوه معیشت به‌عنوان نیروهای زمینه‌ای، بر انتخاب مصالح، فرم و نحوه سازمان‌دهی فضایی تأثیر می‌گذارند. این فرآیند در نهایت به خلق گونه‌هایی می‌انجامد که ضمن پاسخ‌گویی به نیازهای کاربردی، حامل ارزش‌های نمادین، فرهنگی و زیباشناختی بومی هستند.

برای حفظ، تقویت یا بازتعریف الگوهای زندگی بومی است.

شکل ۳. نمودار مفهومی ساز و کار علی ویژگی‌های کالبدی-فضایی کپره‌های بومی ایران با زمینه

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف گونه‌شناسی فرم کپر در ایران، تلاش کرد تا از سطح ظاهر کالبدی فراتر رفته و به تحلیلی لایه‌مند از ساختار فضایی، منطق شکل‌گیری، و نسبت آن با عوامل اقلیمی، معیشتی و فرهنگی دست یابد. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد که گونه‌شناسی فرم کپرها، صرفاً یک طبقه‌بندی کالبدی نیست، بلکه ابزاری تحلیلی برای شناسایی قابلیت‌های فضایی، عملکردی و فرهنگی این سازه‌ها در بسترهای معاصر، به‌ویژه گردشگری شهری بوم‌گرا، به شمار می‌آید. در این بخش، بر پایه نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر، نتیجه‌گیری در پنج محور تحلیلی زیر صورت می‌گیرد.

- نقش سکونت و عملکرد فضایی

طیف گونه‌های کپری از ساختارهای موقتی نظیر «آج‌اوی» و «آلاچیق» تا سازه‌های نیمه‌پایدار مانند «توپ»، «کتوک»،

«کرگین» و «لهر» نشان‌دهنده تنوع کارکردی این فرم‌های بومی است. این تنوع عملکردی، ظرفیت بالایی برای بازخوانی کپرها در قالب فضاهای اقامتی، جمعی و فرهنگی در مقیاس شهری ایجاد می‌کند؛ به‌گونه‌ای که برخی گونه‌ها، به‌ویژه آن‌هایی که واجد عملکرد جمعی هستند، می‌توانند در طراحی فضاهای گردشگری شهری بوم‌گرا بازتفسیر شوند. گونه‌هایی نظیر «مضیف» فراتر از کارکرد مسکونی، به نقش‌های آیینی و جمعی نیز پاسخ داده‌اند و نشان می‌دهند که کپرها حامل مفاهیم چندلایه عملکردی هستند. این چندگانگی عملکرد، خود از زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی متنوعی ریشه می‌گیرد که در تحلیل گونه‌شناختی، به‌عنوان عاملی کلیدی در تبیین فرم و فضا مدنظر قرار گرفته است.

- اقلیم و شرایط محیطی

تحلیل تطبیقی نمونه‌های مورد مطالعه نشان داد که فرم، سازمان فضایی و مصالح کپرها به‌شدت تحت تأثیر اقلیم و بستر طبیعی

کپرها صرفاً به‌منزله‌ی پاسخ‌های فنی به الزامات اقلیمی یا اقتصادی نیستند، بلکه در بطن خود حامل نظامی از ارزش‌های فرهنگی و نمادین‌اند. آیین‌های ساخت، فرایندهای مشارکتی در برپایی، و نقش اجتماعی برخی گونه‌ها مانند «مضيف» نشان می‌دهد که فرم‌های کپری با ساختارهای هویتی و مناسبات اجتماعی درهم‌تنیده‌اند. این بعد فرهنگی، مهم‌ترین مبنای بازخوانی کپرها در گردشگری شهری بوم‌گراست، چراکه امکان خلق فضاهایی هویت‌مند، روایت‌محور و مشارکتی را فراهم می‌کند که فراتر از تجربه صرف اقامت، به تعامل فرهنگی منجر می‌شوند.

یافته‌های مطرح‌شده در محورهای فوق، در امتداد نتایج مطالعات داخلی پیشین قرار می‌گیرد. برای نمونه، میرجانی و امیری (۱۳۹۷) و ملک‌زاده و کوشگران (۱۳۹۶) بر پیوند معماری کپری با هویت فرهنگی و سبک زندگی بومی تأکید کرده‌اند و ترشابی و همکاران (۱۴۰۰) نیز نقش سازگاری اقلیمی این سازه‌ها را در توسعه گردشگری روستایی برجسته کرده‌اند. نتایج پژوهش حاضر با این دیدگاه‌ها همسو است؛ با این تفاوت که در این مطالعه، این مؤلفه‌ها در قالب یک چارچوب گونه‌شناختی منسجم صورت‌بندی شده و ارتباط آن‌ها با امکان بازخوانی در بستر گردشگری شهری بوم‌گرا به‌صورت تحلیلی تبیین شده است.

برآیند تحلیل محورهای فوق، نشان می‌دهد که کپرها حاصل تعامل چندعاملی میان نیروهای زمینه‌ای (اقلیم، معیشت، فرهنگ) و تصمیمات فضایی (فرم، مصالح، سازمان فضایی) هستند (شکل ۴). بر این اساس، گونه‌شناسی انجام‌شده در این پژوهش نه‌تنها به شناخت فرم‌های بومی منجر شده، بلکه چارچوبی تحلیلی برای بازخوانی ظرفیت‌های آن‌ها در راستای گردشگری شهری بوم‌گرا فراهم آورده است. این معماری بومی، واجد نوعی هوشمندی فضایی است که از دل زیست‌بوم برآمده و در طول زمان بهینه شده است. در سطح بین‌المللی نیز پژوهش‌هایی همچون کلی و اقبال (۲۰۲۱) و ماشفرد و همکاران (۲۰۲۱) بر نقش سازه‌های بومی در طراحی معاصر و توسعه گردشگری پایدار تأکید کرده‌اند و اهمیت مشارکت دانش بومی در خلق فضاهای هویت‌مند را یادآور شده‌اند. یافته‌های پژوهش حاضر با این رویکرد هم‌راستا است، اما تفاوت آن در تمرکز بر گونه‌شناسی فرم‌محور در مقیاس ملی و تبدیل این شناخت به مدخلی برای طراحی گردشگری شهری بوم‌گراست. بدین ترتیب، این مطالعه تلاش می‌کند میان ادبیات معماری بومی و گفتمان معاصر گردشگری شهری پیوندی تحلیلی برقرار سازد. پژوهش حاضر، با بازشناسی این گونه‌ها و سازوکار شکل‌گیری آن‌ها، بستری نظری برای احیای خلاقانه فرم‌های کپری فراهم می‌آورد.

شکل گرفته‌اند. در مناطق گرم و خشک جنوب‌شرق، فرم‌های کشیده و نیم‌بیضی، با مصالح سبک، تهویه مناسب و بازشوهایی کنترل‌شده، پاسخی هوشمندانه به گرمای شدید و بادهای موسمی است. در مقابل، در اقلیم‌های سرد شمال‌غرب کشور، فرم‌های فشرده و پوشش‌های مقاوم‌تر در برابر سرمای محیط غالب شده است. این انطباق اقلیمی، نه تنها انتخاب‌های فنی را هدایت کرده، بلکه به خلق گونه‌های منحصر به فردی انجامیده است که در دل خود تجربه‌های زیسته بومی را نهفته دارند. این سازگاری اقلیمی، یکی از مهم‌ترین ظرفیت‌های کپرها برای کاربست در گردشگری شهری بوم‌گرا محسوب می‌شود، زیرا امکان ایجاد فضاهای اقامتی و گردشگری کم‌مصرف، سازگار با محیط و متکی بر تهویه طبیعی را فراهم می‌سازد.

– مصالح و تکنیک‌های ساخت

تنوع مصالح مورد استفاده در ساخت کپرها، نشانگر دانش بومی و مهارت‌های فنی منطبق با اقلیم و در دسترس بودن منابع محلی است. مواد ارگانیکی چون نی، چوب خرما، پوشال، خیش، و شاخ و برگ، نه‌تنها پاسخگوی نیازهای سازه‌ای بوده‌اند، بلکه به‌واسطه‌ی سبک بودن و قابلیت بازیافت، با الگوهای زیستی پایدار سازگارند. این ویژگی، زمینه‌ای مناسب برای بازخوانی کپرها در قالب معماری گردشگری شهری کم‌هزینه، سریع‌الاحداث و پایدار فراهم می‌آورد؛ به‌ویژه در فضاهای موقت، رویدادمحور یا گردشگری تجربه‌گرا. مواد ارگانیکی چون نی، چوب خرما و پوشال، علاوه بر کارکرد سازه‌ای، با الگوهای زیستی پایدار همخوانی دارند.

– شیوه معیشت و نظام تولید

الگوهای معیشتی، چه مبتنی بر دامداری کوچ‌رو و چه زراعت یکجانشینی، نقشی تعیین‌کننده در سازمان فضایی و نوع ساخت کپرها دارند. ساختارهای سبک، قابل حمل و چندپاره در میان کوچ‌نشینان بلوچ یا شاهسون، بازتابی از الزامات زندگی سیار است. در مقابل، سکونت‌گاه‌هایی نظیر «لهر» یا «کرگین» در مناطق روستایی، ساختارهایی پایدارتر و حجیم‌تر دارند که متناسب با زیست‌بوم یکجانشینی‌اند. به این ترتیب، فرم فضایی کپرها به‌طور مستقیم از نظام تولید و شیوه معیشت متأثر شده و یکی از مؤلفه‌های اصلی در گونه‌شناسی آن‌ها محسوب می‌شود. این پیوند مستقیم میان معیشت، فضا و فرم، امکان روایت‌گری فضایی و بازنمایی سبک زندگی بومی را در بستر گردشگری شهری فراهم می‌کند؛ به‌گونه‌ای که کپرها می‌توانند به‌عنوان رسانه‌ای فضایی برای انتقال تجربه زیسته جوامع بومی به گردشگران عمل کنند.

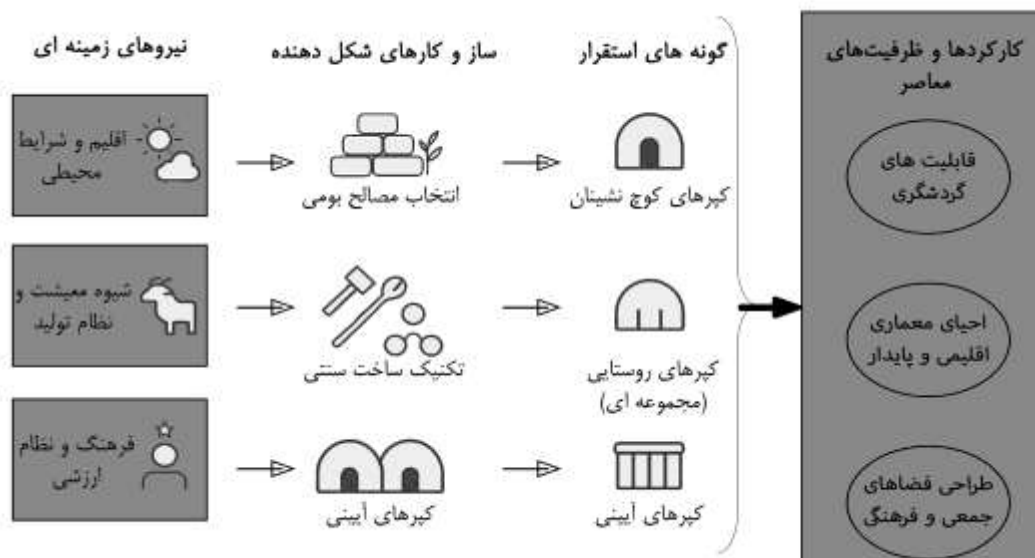
– فرهنگ و نظام ارزشی

مورد استفاده قرار گیرند. گونه‌های مکعبی با ساختار ایستا و امکان ترکیب‌پذیری، ظرفیت مناسبی برای کاربری‌های فرهنگی و نمایشگاهی دارند، و گونه‌های نیم‌استوانه‌ای با انعطاف عملکردی، قابلیت انطباق با فضاهای موقت و رویدادمحور شهری را نشان می‌دهند. بدین ترتیب، گونه‌شناسی انجام‌شده صرفاً به طبقه‌بندی فرمی محدود نمی‌شود، بلکه مبنایی برای استخراج قابلیت‌های عملکردی، اقلیمی و هویتی کپرها در طراحی فضاهای گردشگری شهری تجربه‌محور فراهم می‌آورد.

از این منظر، می‌توان گونه‌شناسی کپر را نه صرفاً به‌عنوان تلاشی تاریخی، بلکه به‌مثابه مدخلی برای طراحی نوآورانه در بسترهای معاصر - نظیر گردشگری بومی، سکونت پایدار یا آموزش معماری بومی - بازخوانی کرد.

یافته‌های حاصل از گونه‌شناسی فرم کپرها نشان می‌دهد هر یک از گونه‌های شناسایی‌شده، علاوه بر ویژگی‌های کالبدی، واجد ظرفیت‌های فضایی و فرهنگی مشخصی هستند که قابلیت بازخوانی در بستر گردشگری شهری بوم‌گرا را دارند. برای مثال، گونه‌های گنبدی و نیم‌بیضی با سازمان فضایی درون‌گرا و سازگاری اقلیمی بالا، می‌توانند به‌عنوان الگوهای برای طراحی فضاهای اقامتی کوچک مقیاس و کم‌مصرف در بافت‌های شهری

شکل ۴. مدل مفهومی گونه‌شناسی کپرها، رابطه میان نیروهای زمینه‌ای و عناصر فضایی

تگردی» یا «کرگین» که قابلیت اجرای سریع و هزینه ساخت پایین دارند، برای ارتقای زیرساخت‌های گردشگری در مناطق محروم یا روستاهای هدف گردشگری. همچنین بهره‌گیری از گونه‌هایی با قابلیت اجرای سریع، برای فضاهای رویدادی، جشنواره‌ها و بازارچه‌های بومی شهری؛
 ✓ نمایش فرهنگ بومی و تنوع قومی در فضاهای عمومی شهری: استفاده از کپرها به‌عنوان عناصر فضایی-نمادین در موزه‌ها، نمایشگاه‌ها و فضاهای فرهنگی شهری به‌منظور روایت سبک زندگی و هویت بومی؛
 ✓ توسعه گردشگری پایدار مبتنی بر طبیعت و معماری بومی: سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های اقامتی و تفریحی که با مصالح طبیعی، شیوه‌های ساخت بومی و بهره‌گیری از خلاقیت‌های

راهکارها

با توجه به نتایج گونه‌شناسی و تحلیل‌های انجام‌شده در پژوهش حاضر، و در راستای بازخوانی ظرفیت‌های کپرها برای گردشگری شهری بوم‌گرا، راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

✓ توسعه اقامتگاه‌های بومی شهری با الهام از گونه‌های کپری: با توجه به نتایج پژوهش که نشان داد گونه‌هایی مانند «کتوک» و «توپ» دارای سازگاری اقلیمی و انعطاف عملکردی بالایی هستند، استفاده از این الگوها در طراحی اقامتگاه‌های بومی شهری می‌تواند به ارتقای تجربه گردشگری بوم‌گرا کمک کند؛

✓ کاربست گونه‌های کم‌هزینه در فضاهای گردشگری شهری موقت: بهره‌گیری از گونه‌هایی مانند کپر «توپ»، «لوگ

یا اقامتگاه‌های بین‌راهی بر پایه معماری کپری، به‌ویژه در حاشیه شهرها، می‌تواند به اتصال هویت روستایی با تجربه گردشگری شهری کمک کند. اجرای این راهکارها می‌تواند نه‌تنها به توسعه پایدار گردشگری کمک کند، بلکه به بهره‌مندی متقابل جوامع محلی و گردشگران، و نیز به حفظ و بازتولید میراث معماری بومی در بستری زنده و معاصر بینجامد.

معمارانه در ترکیب گونه‌های کپر طراحی شوند، می‌تواند به بهبود تجربه گردشگری و حفظ منابع منجر شود؛
✓ ایجاد نمونه‌های موفق و الهام‌بخش؛ الگوبرداری از پروژه‌هایی مانند هتل کپری قلعه گنج و گسترش آن در قالب پارک‌های گردشگری، اقامتگاه‌های ترکیبی یا دهکده‌های فرهنگی با استفاده از گونه‌هایی چون «کتوک»، «آدوربند» و «مضیف»، می‌تواند به جذب گردشگر و ترویج معماری بومی منجر شود؛
✓ توازن‌بخشی به توسعه شهری و روستایی؛ ایجاد فضاهای عمومی مانند موزه، مراکز فرهنگی، کارگاه‌های صنایع دستی

References

- Annamoradnejad, R. (2011). Social transitions among Turkmen nomads during 50 years ago (Case study: Bandar Turkman). *Spatial Planning*, 1 (1), 37–60. [DOR: 20.1001.1.22287485.1390.1.1.3.6](https://doi.org/10.1001.1.22287485.1390.1.1.3.6). (In Persian)
- Armin, M., Ghorbannia Kheybari, V., & Azimi, E. (2021). Investigation the capabilities of tourism climate in Kohgiluyeh and Boyerahmad Provinces. *Urban Ecology Research*, 3 (24), 79–96. [DOI: 10.30473/grup.2021.8657](https://doi.org/10.30473/grup.2021.8657). (In Persian)
- Broadbent, G. (2008). The ecology of the mudhif. In *Eco-Architecture II: Harmonisation Between Architecture and Nature* (Vol. 113, pp. 15–26). WIT Press. <https://doi.org/10.2495/ARC080021>
- Cataldi, G. C. (1989). Early typology. Translated by Gholamhossein Memarian. Tehran: Donyaye No Publishing. (In Persian)
- Cohen, E. (1988). Authenticity and commoditization in tourism. *Annals of Tourism Research*, 15 (3), 371–386. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(88\)90028-X](https://doi.org/10.1016/0160-7383(88)90028-X)
- Chekrini, [initial unknown]. (2023). Interview with Chah Dadkhoda, Chairman of the Imam Khomeini Relief Committee. (In Persian)
- Janbolahi, M. (1996). Baloch traditional houses. *Geographical Research*, (43), 92–118. (In Persian)
- Kahn, L., & Easton, B. (2010). Shelter II. Bolinas, CA: Shelter Publications; distributed in the United States by Publishers Group West.
- Kelly, Z., & Iqbal, A. (2021, May). Indigenous housing practices as inspirations for modern green buildings. In *Canadian Society of Civil Engineering Annual Conference* (pp. 149–158). Singapore: Springer Nature Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-19-0507-0_14
- Khajehnabei, F., Zand Moghadam, M. R., & Korkeh Abadi, Z. (2019). Analysis of social, cultural, economic, environmental and institutional structures in the growth and development of urban tourism, case study: Galugah City. *Urban Ecology Research*, 11 (21), 13–28. <https://doi.org/10.30473/grup.2020.7469> (In Persian)
- Madadi, M., Zare, L., & Kiani, R. (2024). Analysis of design principles of recreational–tourism complexes based on vernacular architecture in line with tourism development. In *Proceedings of the International Conference on Architecture, Urban Planning, Art, Industrial Design, Construction, and Wisdom-Based Technology*. (In Persian)
- Mashford-Pringle, A., Skura, C., Stutz, S., & Yohathasan, T. (2021). *What we heard: Indigenous Peoples and COVID-19: Public Health Agency of Canada's companion report*. Public Health Agency of Canada.
- Memarian, G. H., & Tabarsa, M. A. (2013). Architecture species and typology. *Journal of Iranian Architecture & Urbanism*, 4 (2), 103–114. <https://doi.org/10.30475/isau.2014.61978> (In Persian)
- Moin, M. (2007). *Farhang-e Farsi (Moein)*. Tehran: Amirkabir Publishing. (In Persian)

- Mirjany, H., & Amiri, A. (2017). Rural lightweight architecture patterns in Halil River Cultural District (Cavâr, Kotuk, Capar). *Architecture of Hot and Dry Climate*, 6 (7), 1–22. <https://doi.org/10.29252/ahdc.2018.1411> (In Persian)
- Mohsenizadeh Kermani, F., Haghighi Boroojeni, S., Saadati, P., Faeghi, S., & Tabaian, M. (2025). Typology of Iranian kapar huts based on location and settlement type. *Living Space*, 5 (1). <https://doi.org/10.71484/ljsj.2025.1105554> (In Persian)
- Mohsenizadeh Kermani, F., Tabaian, M., & Shahedi, B. (2023). A comparative comparison of the mutual impact of ritual ceremonies in tribal culture and construction methods in yurt-style native settlements (case study example: Madhif Arab and Vijita grass houses). *Jurisprudential-Philosophical Foundations of Iranian Art*, 4 (2), 112–129. <https://doi.org/10.30486/pia.2023.1995662.1052> (In Persian)
- Mizban, M. (2015). Head of Nomad Affairs Studies Office, Ministry of Agricultural Jihad, interview. (In Persian)
- Nikandish, N., & Akbari, H. (2022). Analyzing the role of climatic capacities in tourism development with emphasis on wind flow, case study: Manjil City. *Urban Ecology Research*, 2 (27), 85–100. <https://doi.org/10.30473/grup.2020.43494.2253> (In Persian)
- Nursanty, E., Cauba, A. G., & Waskito, A. P. (2024). Vernacular branding: Sustaining city identity through vernacular architecture of indigenous villages. *Place Branding and Public Diplomacy*, 20 (4), 482–503. <https://doi.org/10.1057/s41254-024-00349-2>
- Redfield, R. (1953). *The Primitive World and Its Transformations*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Raheb, G. (2015). Analysis of the concept of “typology” in vernacular architecture to categorize rural housing types in Iran. *Housing and Rural Environment*, 34 (150), 3–18. (In Persian)
- Rafifar, J., & Mirahmadipour, S. (2016). Capture or defusing? Study of capricorns in Anbarabad (Jiroft), rural-urban local development (rural development). *Journal of Rural Development*, 9 (1), 1–26. <https://doi.org/10.22059/jrd.2018.65553> (In Persian)
- Richards, G. W. (Ed.). (2001). *Cultural Attractions and European Tourism*. Wallingford: CABI Publishing. DOI: 10.1079/9780851994406.0000.
- Tabasi, M. (2005). Introduction and review of the characteristics of rural housing in Sistan and Baluchistan. *Housing and Revolution*, (110), 36–47. (In Persian)
- Taqvi, A. (2016). Reciting and mentioning the dagger: Remnants of ancient beliefs among the Turkmen of the Sahara. *Popular Culture and Literature*, 5 (15), 47–70. DOR: 20.1001.1.23454466.1396.5.15.10.2 (In Persian)
- Torshabi, K., Akrami, G., & Aeinifar, A. (2021). Flexibility in vernacular rural housing in Balochistan, Iran. *Architecture in Hot and Dry Climate*, 9 (13), 103–118. <https://doi.org/10.29252/ahdc.2021.16767.1558>
- Zarghami, E. (2016). A comparative study on Iranian nomads housing. *Housing and Rural Environment*, 35 (155), 19–36. (In Persian)
- Organization of Nomadic Affairs of Iran. (2023). *The official portal*. <https://www.ashayer.ir> (In Persian)
- Valibeig, N., & Rastegar Zhaleh, S. (2018). A comparative study of Sistani and Baloch rural native habitations in terms of the skeletal recognition: A cultural anthropology approach. *Housing and Rural Environment*, 37 (163), 19–32. <https://doi.org/10.22034/37.163.19> (In Persian)
- Vuksanović-Macura, Z., Ljubenov, G., & Gajić, T. (2025). Preservation of vernacular cultural landscape and sustainable tourism: A case study from the Western Carpatho-Balkan region. *Heritage*, 8 (12), 493. <https://doi.org/10.3390/heritage8120493>

آماده به انتشار